

Spis treści

Wstęp	13
--------------------	-----------

Rozdział I

Wojna, zabójstwo i agresja w dziejach ludzkości	23
--	-----------

1.1 Zabójstwo i agresja w indywidualnym i społecznym doświadczeniu	23
1.2 Zachowania agresywne w prawodawstwie Starego Testamentu	25
1.2.1 Pierwszy zabójca	26
1.2.2 Kobiety zabójczynie w Biblii	27
1.2.3 Zabójstwa z motywów politycznych i religijnych	28
1.2.4 Nie ma litości dla wrogów pokonanych podczas wojen	29
1.2.5 Mężczyźni i kobiety ofiary wojen	30
1.2.6 Kobiety zabójczynie – ofiary gwałtu wojennego	31
1.2.7 Wojna, kobieta, mężczyzna sprawca zabójstwa w świecie antycznym Herodota	32
1.3 Agresja i przemoc w Europie średniowiecznej i nowożytnej	35
1.3.1 Bezprawie i legalność agresji/przemocy	35
1.3.2 Średniowieczne regulacje ładu publicznego	36
1.3.3 Transformacja systemów karnych w okresie kształtowania się państw terytorialnych	36
1.3.4 Agresja i przemoc podczas świąt i wojen religijnych	37
1.3.5 Próby wyjaśnienia przemocy ze strony Kościoła	39
1.3.6 Ocena kobiety we wczesnym chrześcijaństwie i średniowieczu	41
1.3.6.1 Relacja kobieta – mężczyzna. Koncepcja natury kobiecej	41
1.3.6.2 Polowanie na czarownice jako wyraz szczególnej, akceptowanej agresji i przemocy wobec kobiet. Proceder polowania na czarownice	43
1.3.7 Epoka Oświecenia – hipotezy stanu naturalnego ludzi	46
1.3.7.1 Poglądy uczonych w XIX wieku i nowożytny pacyfizm	47
1.3.7.2 Dwoistość kulturowych regulatorów agresji	48

1.4 Współczesne badania i teorie ludzkiej agresywności oraz ich odniesienie do konfliktów międzynarodowych	49
1.4.1 Tezy zawarte w „Stanowisku sewilskim”	49
1.4.2 Wojna, agresja i przemoc we współczesnych konfliktach narodowych i etnicznych	50
1.5 Antropologia kulturowa	52
1.5.1 Poszukiwanie własnej tożsamości w świecie globalizacji i nowej lokalności. Znaczenie kulturowych wyznaczników agresji i przemocy	52
1.5.2 Mass media, etnokrajobrazy, hiperrzeczywistość	53
1.5.3 Antropologia XXI wieku – świat wojny, przemocy, agresji czy pokoju?	57
1.6. Czyny okrutne pojedynczych osób	58
1.6.1 Niektórzy groźni zabójcy i zbrodniarze	58
1.7 Podsumowanie	60

Rozdział II

Opisy przemocy w świecie biblijnym	63
2.1 Relacja kobieta – mężczyzna jako źródło potencjalnej agresji	63
2.1.1 Opisy pierwszego konfliktu między kobietą a mężczyzną	63
2.1.2 Rola kobiety w patriarchalnym systemie	64
2.1.3 Sytuacje kryzysu (stresu) i cierpienia w małżeństwie	65
2.1.4 Wzory relacji kobieta – mężczyzna w <i>Pieśni nad pieśniami</i>	67
2.1.5 Kobiety obce – cudze żony	68
2.1.6 Osobowość kobiety, jej negatywne cechy utrudniające bezkonfliktową relację z mężczyzną	70
2.1.7 Czy można mówić, że na utratę sensu życia ma wpływ kobieta?	73
2.1.8 Kobiety – ofiary przemocy seksualnej	74
2.1.9 Przemoc seksualna wobec bliskich osób	77

Rozdział III

Rozmiary przestępczości przeciwko zdrowiu i życiu	79
3.1 Przestępstwa przeciwko życiu w Polsce i w innych krajach	79
3.2 Zabójstwo w rodzinie	82
3.3 Charakterystyczne cechy zabójstwa domowego	84
3.3.1 Najczęstsze sytuacje, w których dochodzi do zabójstwa	85
3.3.2 Typowość zabójstwa w rodzinie	86
3.4 Podsumowanie	88

Rozdział IV

Wybrane teorie przestępczości kobiet i mężczyzn	91
4.1 Współczesna przestępczość kobiet i mężczyzn	91
4.2 Wybrane teorie przestępczości męskiej i kobiecej	92
4.2.1 Przestępcy z urodzenia. Rola i znaczenie instynktu	92
4.2.2 Biologiczne uwarunkowania zachowania agresywnego	95
4.3 Osobowościowe determinanty przestępczości	99
4.3.1 Socjopatja i psychopatja jako wymiary określające przestępczą osobowość	100
4.4 Teorie socjologiczne	104
4.4.1 Teoria anomii	104
4.4.2 Teoria kontroli społecznej	105
4.4.3 Teoria neutralizacji	106
4.4.4 Teoria siły kontroli	107
4.5 Teoria napięcia jako próba interpretacji współczesnej agresywnej przestępczości na tle relacji jednostka – najbliższe środowisko	110
4.5.1 Napięcie jako wynik odpowiedzi na negatywne bodźce i stres	112
4.6. Znaczenie płci w wyjaśnianiu przyczyn zabójstwa	113
4.6.1. Powody zainteresowania przestępczością kobietą	113
4.6.2 Tradycja psychologiczna	119
4.6.3 Udział czynników chorobowych w zabójstwie kobiet	120
4.6.4 Feministyczne spojrzenie na przestępczość kobiet	122
4.7 Wybrane teorie kryminologii odnoszące się bezpośrednio do przestępczości kobiecej	125
4.7.1 Teoria anomii R.K. Mertona w odniesieniu do kobiet	125
4.7.2 Albert Cohen i jego poglądy	126
4.7.3 Teoria zróżnicowanych powiązań	127
4.7.4 Rodzina i jej funkcje – jako źródła przestępczości	127
4.7.5 Symboliczny interakcjonizm	128
4.8 Podsumowanie	129

Rozdział V

Przemoc domowa i jej związek z zabójstwem	133
5.1. Prawne i psychologiczne pojęcia przemocy	133
5.1.1 Przemoc rodzinna	136
5.2 Przemoc w rodzinie i jej związek z zabójstwem	139
5.2.1 Relacje i ustosunkowania partnerskie sprawcy i ofiary	141
5.2.2 Najczęstsze stany frustracji jako przyczyny agresji domowej	146
5.2. 3 Problemy seksualne partnerów	147

5.3 Strategie radzenia sobie z przemocą	148
5.3.1 Działania obliczone na złagodzenie bezpośredniego zagrożenia ...	148
5.3.2 Strategie obronne sprawcy i ofiary w dążeniu do zmiany sytuacji ...	149
5.3.3 Skutki długotrwałego patologicznego funkcjonowania sprawcy i ofiary	151
5.4. Relacja sprawca-ofiara w przypadku zabójstw	156
5.4.1 Wyłączność związku	156
5.4.2 Syndrom wyuczonej bezradności kobiet	157
5.4.3 Teoria przetrwania (<i>survivor theory</i>)	159
5.4.4 Teorie przemocy rodzinnej	160
5.4.5 Teorie wyjaśniające rodzinną przemoc w oparciu o analizę modeli rodzinnych	162
5.5 Podsumowanie	165

Rozdział VI

Agresja i przemoc w ujęciu psychologii 166

6.1 Ludzka agresja w ujęciu S. Freuda i niektórych psychoanalityków	166
6.1.1 Psychospołeczne uwarunkowania agresji w ujęciu E. Fromma	168
6.2 Agresja i przemoc w ujęciu współczesnej psychologii	170
6.2.1 Mechanizmy formowania się agresji i regulacja agresji interpersonalnej	173
6.3 Agresja interpersonalna w kontekście społecznym	177
6.3.1 Istotne uwarunkowania skrajnej agresji jaką stanowi zabójstwo ...	178
6.4 Agresja jako dyspozycja osobowości	180
6.4.1 Agresja jako czyn	182
6.4.2 Najczęstsze rodzaje międzyosobowej agresji i jej funkcje	184
6.4.3 Destruktywne, wrogie zachowania agresywne jako motywy zabójstwa	186
6.5. Hierarchiczny system regulacji agresji	190
6.6. Agresja mężczyzn wobec kobiet – spojrzenie współczesne	196
6.7 Czy mamy do czynienia z akceptacją agresji w relacji kobieta-mężczyzna?	199

Rozdział VII

Zagadnienie motywacji u sprawców zabójstw 201

7.1 Pojęcie motywacji, trudności w badaniu procesów motywacyjnych	201
7.2 Wyładowania emocji a zachowanie agresywne	205
7.3 Korowe i podkorowe podłoże emocji nieuświadomionych	207
7.4 Afekt – poznanie-zachowanie. Uczuciowość refleksyjna – wroga bądź przyjazna światu i ludziom	210
7.5 Dwupoziomowy system struktur kontroli i regulacji emocjonalnej	211
7.6 Motywacja sprawców zabójstw w świetle dotychczasowych badań	214

Rozdział VIII

Zabójczynie i zabójcy w świetle badań kryminologicznych i psychologicznych	219
8.1 Studium konkretnych przypadków jako metoda badania	219
8.2 Nurt wiktymologiczny	222
8.3 Czynniki sytuacyjne	224
8.4 Ważniejsze opracowania prawnicze, kryminologiczne i psychologiczne dotyczące przestępczości kobiet w Polsce	226
8.5 Nieprawidłowa socjalizacja i jej znaczenie w etiologii zabójstwa	230
8.6 Znaczenie biologicznych uwarunkowań u sprawców zabójstw	235
8.6.1 Poznawcze funkcjonowanie zabójców	241
8.6.2 Psychologiczne badania osobowości sprawców zabójstw	243
8.6.3 Stan zdrowia psychicznego zabójców	252
8.7 Próby wyodrębnienia typologii zabójców	255
8.8 Dominujące motywy zabójstw – próba typologii	260
8.8.1 Zabójcy seryjni	261
8.9 Czynniki sytuacyjne jako tło motywacyjne zabójstwa	265
8.9.1 Typowe zachowanie w relacji sprawca – ofiara, syndrom bityj kobiety	267
8.9.2 Patologiczny traumatyczny związek jako szczególnie trudna sytuacja	268
8.9.3 Znaczenie stanu nietrzeźwości w zabójstwie	275
8.10 Zabójstwa dokonane w grupach	279

Rozdział IX

Cele i metody badań	284
9.1 Uzasadnienie potrzeby zajęcia się problematyką	284
9.2 Cele pracy	288
9.3 Materiał i metoda	289
9.4 Sposób opracowania materiału	291

Rozdział X

Gólna charakterystyka badanych	295
10.1 Wstępna charakterystyka badanej grupy – warunki i przebieg socjalizacji	295
10.1.1 Uwarunkowania środowiskowe – atmosfera w rodzinie, formy patologii rodzinnej, nabyte wzorce zachowania agresywnego	299
10.2 Uwarunkowania organiczne i ich wpływ na funkcjonowanie badanych	305

10.3 Wyniki badań testowych	307
10.3.1 Charakterystyka osobowości badanych	307
10.3.2 Ocena osobowości: Skala Wechslera, Kwestionariusz MMPI N=160	311
10.3.4 System wartości sprawców zabójstw	313
10.3.5 Skala Ustosunkowań Interpersonalnych (SUI)	317
10.4 Wpływ czynników sytuacyjnych na agresję w postaci zabójstwa i rodzaj motywu tej zbrodni	319
10.4.1 Uwarunkowania sytuacyjne	319
10.4.2 Motywy zabójstw	322

Rozdział XI

Analiza porównawcza grupy zabójczyń i zabójców	325
11.1 Warunki i przebieg socjalizacji kobiet i mężczyzn	325
11.2 Uwarunkowania organiczne	330
11.3 Porównanie grup zabójczyń i zabójców ze względu na nasilenie czynników uszkadzających ośrodkowy układ nerwowy i skutków jakie powodują w zakresie zmian poznawczych i niektórych dyspozycji osobowości	331

Rozdział XII

Porównanie testowych badań psychologicznych w obu grupach	336
12.1 Wyniki testowych badań inteligencji	336
12.2 Ocena osobowości kobiet i mężczyzn zabójców	337
12.2.1 Kwestionariusz MMPI N=160	337
12.3 Wyniki testu agresji Buss-Durkee (SABD)	340
12.4 System wartości. Ustosunkowania interpersonalne w grupie zabójczyń i zabójców	344
12.4.1 Kwestionariusz (Skala) Wartości – Rokeach Value Survey (RVS, VS)	344
12.4.2 Skala Ustosunkowań Interpersonalnych (SUI)	356
12.5 Podsumowanie	360

Rozdział XIII

Wpływ czynników sytuacyjnych na motywy zabójstw	363
13.1 Sytuacja jako szersze tło motywacyjne zabójstwa	363
13.2 Rodzaj i częstotliwość występowania wyodrębnionych motywów w badanej grupie	376

13.2.1 Rodzaj i częstotliwość motywów w grupie kobiet i mężczyzn	377
13.2.2 Nasilenie motywów w wydzielonych grupach	387

Rozdział XIV

Motywacja zabójstw w świetle statystycznej analizy skupień	392
14.1 Analiza skupień – rozkład motywów	392
14.2 Skupienia motywów dominujących i współwystępujących w wydzielonych grupach	397
14.2.1 Skupienie A, motyw lękowo-zagroźeniowy N=60	397
14.2.2 Skupienie B, motyw krzywda-zemsta N =42	399
14.2.3 Skupienie C, motyw rabunkowy i współwystępujące N=40	402
14.2.4 Skupienie D, motyw seksualny i współwystępujące N=32	404
14.2.5 Skupienie E, motyw patologiczny N=26	406
14.3 Indywidualna i grupowa aktywność w wydzielonych skupieniach	408
14.4 Kobiety i mężczyźni zabójcy w wydzielonych skupieniach	410

Rozdział XV

Związek motywów z dyspozycjami osobowości	413
15.1 Związek motywów z poziomem sprawności umysłowej	413
15.2 Związek motywów a osobowość – Kwestionariusz MMPI	417
15.3 Zmienne osobowościowe – wyniki Skali Buss-Durkee (SABD)	420
15.4 Interakcje i ustosunkowania emocjonalne SUI w wydzielonych skupieniach	423
15.5 Hierarchia wartości w wydzielonych skupieniach Skala Rokeacha	426

Rozdział XVI

Podsumowanie i wnioski.....	432
16.1 Weryfikacja podstawowych założeń i hipotez pracy	432
16.2 Ważniejsze wyniki uzyskane w toku badań	435
16.3 Zróznicowanie osobowościowe sprawców kobiet i mężczyzn	438
16.4 Motywy zabójstw w grupie kobiet i mężczyzn	440
16.5 Analiza skupień motywów w obu grupach	440
16.6 Związek wydzielonych motywów z niektórymi dyspozycjami osobowości	443
16.7 Wnioski	444
16.8 Wartość naukowa i praktyczna wyników	446

Rozdz. XVII

Opinia psychologiczna w sprawach o zabójstwa	448
17.1 Kompetencje psychologa w opiniowaniu zabójców w świetle praw	448
17.2 Afekt jako pojęcie używane na gruncie prawa i psychologii	450
17.3 Przedmiot opinii psychologicznej	454
17.4 Motywacyjna rola afektu	458
17.5 Diagnoza procesów motywacyjnych jako przedmiot badania psychologicznego w opiniowaniu sprawców zabójstw	459
17.6 Diagnoza poziomu regulacji czynności oraz stopnia samokontroli	460

Rozdział XVIII

Ekspertyza psychologiczna. Nowe formy agresji – jako istotne w wyjaśnianiu agresywnej przemocy	463
18.1 Człowiek i agresja – tradycyjne i współczesne formy agresji/przemocy	463
18.2 Psychologia sądowa XXI wieku – w konfrontacji z nowymi formami agresji	469
18.3 Zakończenie	477
Aneks I – Analiza przypadków	479
Aneks II – Tabele	499
Bibliografia	511
Summary	561